

Sotsiaalkaitseministri käskkirjaga kinnitatavate toetuse andmise tingimuste „Peremajade rajamine ja olemasolevate ruumide kohandamine ööpäevaringsete teenuste osutamiseks suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lastele“ seletuskiri

I Sissejuhatus

Toetatavate tegevuste eesmärk on pakkuda sotsiaalhoolekande seaduse §-s 130¹ sätestatud kinnise lasteasutuse teenust (edaspidi KLA teenus) saavatele lastele teenust tervishoiu-, haridus- ja sotsiaalhoolekandesüsteemi spetsialistidega tihedamas ja lapse vajadustest lähtuvas koostöös ning individuaalset lähenemist võimaldavates väikesemahulistes peresarnastes üksustes perekeskkonnale võimalikult lähedal.

KLA teenuse kättesaadavuse ja tulemuslikkuse parandamiseks rajatakse lastele, kes on tugevalt ennast kahjustava käitumisega ja keda tuleb vajaduse korral abistada ka psühhiaatriakliinikus, sotsiaal-, haridus- ja tervishoiuvaldkonnaga integreeritud meditsiinilise kinnise lasteasutuse teenuse (edaspidi MedKLA teenus) osutamiseks perepõhine MedKLA teenuseüksus.

Lastele, kes vajavad standardsest KLA teenusest erinevaid teenuseid, rajatakse teenusekohad, mis võimaldavad pakkuda mh järgmisi teenuseid:

- lastele, kes on suunatud saama KLA teenust ja kellel esineb uimastite tarvitamist ja sellest tulenevat sõltuvuskäitumist;
- lastele, kelle käitumine lubab neil kasutada tugiteenuseid väljaspool kinnist lasteasutust ja/või kelle KLA teenuse saamise periood hakkab lõppema ja kes ei vaja enam tugevdatud järelevalvet (nn järelhooldus);
- lastele, kelle käitumine võib olla erivajadusest tulenevalt enesele või teistele ohtlik ja kes ei saa seetõttu kasvada tavakeskkonnas, kuid kelle puhul ei ole liikumisvabaduse piiramine enam vajalik (nn ravikodu).

KLA teenuse üleminekuks peresarnastele teenuseüksustele rajatakse üksused Lõuna-Eestis Kaagverre ja Põhja-Eestis Tallinnasse. KLA teenuse paiknemise osas arvestatakse head ligipääsu muudele olulistele teenustele, sealhulgas haridus-, sotsiaal- ja tervishoiuteenustele.

Ööpäevaringsete teenuste (sh KLA teenuse) korralduse muutmiseks esitati 28.11.2024 kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks sotsiaalhoolekandeseaduse muutmise eelnõu väljatöötamiskavatsus (edaspidi VTK)¹, mis koos Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) toetuse abil ellu viidavate infrastruktuuriliste muudatusega loovad võimalused suure abivajadusega ja kompleksprobleemidega lastele pakutavate teenuste ümber korraldamiseks ning laste paremaks toetamiseks. Seisuga 23.01.2025 on VTK-le olulises osas tagasiside laekunud ja saab seda arvestades tegevuskava täpsustada. ERF vahendite toel tehtavad investeeringud toetavad sisuliste eesmärkide saavutamist, mis on suurema abivajaduse ennetamist (sh sattumist vanglasse) ning laste kiiret integreerimist tavakeskkonda.

Toetuse andmise tingimuste (edaspidi TAT) eelarve on 6 000 000,00 eurot, sealhulgas Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) toetus 4 200 000,00 eurot (70%), millele lisandub riiklik kaasfinantseering 1 800 000,00 eurot (30%).

TAT elluviimine panustab meetme 21.4.1.2 eesmärkide saavutamisse. Meetme 21.4.1.2 kogumaksumus on 9 571 428,57 eurot, millest ERFi toetus on 6 700 000,00 eurot (70%), riiklik kaasfinantseering 1 914 285,71 eurot (20%) ja toetuse saaja omafinantseering 957 142,86 (10%) eurot. Lisaks käesolevale TAT-le planeeritakse meetmest toetada asendushoolduse peremajade rajamist ja rekonstrueerimist summas 2 614 285,71 eurot, sealhulgas ERFi toetus 2 500 000,00 eurot (70%) ja riiklik kaasfinantseering 114 285,71 eurot (3,2%), lisandub omafinantseering 957 142,86 (26,8%) eurot (avatud taotlusvooruga TAT määruse eelnõu on väljatöötamisel).

¹ <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/9ac7b2d7-879e-41c3-82f4-19fba2eccc38>

TAT käskkirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna nõunik Toomas Jõgeva (tel 505 4323, toomas.jogeva@sm.ee) ja välisvahendite osakonna nõunik Tiia Taevere (tel 5919 2604, tiia.taevere@sm.ee). TAT käskkirja juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Piret Eelmets (tel 6269 128, piret.eelmets@sm.ee).

TAT käskkiri on keeleliselt toimetamata. Keeletoimetamine tehakse enne TAT käskkirja kinnitamist.

TAT ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

II Eelnõu sisu

ERFi vahendite kasutamisel perioodil 2021–2027 Eestis on aluseks „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027” (edaspidi *rakenduskava*), mille koostamisel on arvestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artiklis 10 nimetatud partnerluslepet, mille on kinnitanud nii Vabariigi Valitsus kui Euroopa Komisjon. Rakenduskava viiakse ellu perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (ÜSS2021_2027) § 1 lõike 1 punkti 1 alusel. Vastavalt ÜSS2021_2027 § 10 lõikele 2 ja kooskõlas lõikega 4 võib rakendusasutus rakenduskavas ja meetmete nimekirjas märgitud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks koostada meetme rakendamiseks TAT ning määrata selle elluviija.

Eelnõu sisaldab meetme ja eesmärkide ning tegevuste kirjeldust, tulemusi, sihtrühma, eelarvet, seost Eesti riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035” sihtidega, heaolu arengukava eesmärkidega ning rakendamise tingimusi.

TAT sisaldab 11 punkti:

1. punkt „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi eesmärkidega“;
2. punkt „Toetatavad tegevused ja eesmärk“;
3. punkt „Näitajad“;
4. punkt „Eelarve“;
5. punkt „Kulude abikõlblikkus“;
6. punkt „Toetuse maksmise tingimused ja kord“;
7. punkt „Elluviija kohustused“;
8. punkt „Aruandlus“;
9. punkt „Toetuse andmise tingimuste muutmine“;
10. punkt „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“;
11. punkt „Vaiete lahendamine“.

Punkt 1 „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi eesmärkidega“

Punktis 1 sätestatakse meetme nimetus, TAT eesmärgid ja seosed Eesti riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035” sihtidega. Samuti on välja toodud TAT seosed rakenduskavaga kooskõlas oleva sekkumise ja TERE-programmiga.

Sekumine aitab kaasa ühtekuuluvuspoliitika fondide programmi 2021–2027 RSO 4.3 näitajasse (integration of marginalised communities). Rakenduskavaga kooskõlas olev sekkumine on „Laste heaolu suurendav sotsiaaltaristu: kinnised lasteasutused ja asenduskodud abivajavatele lastele.“, mille sihttasemeks on aastaks 2029 arendatud taristute arv 2. Ühtekuuluvuspoliitika fondide 2021–2027 meetmete nimekirja meetmest 21.4.1.2 „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetatakse kahte laste heaolu suurendava sotsiaaltaristu kaasajastamist. Käesoleva käskkirjaga toetatakse peremajade rajamist ja olemasolevate ruumide kohandamist ööpäevaringsete teenuste osutamiseks suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lastele ning väljatöötamisel oleva määrusega toetakse asendushoolduse peremajade rajamist ja rekonstrueerimist.

Eesti riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ üks eesmärkidest on, et Eesti ühiskond on hooliv. Hooliv ühiskond on tähelepanelik ja abivalmis, siin on igaühel võimalus eneseteostuseks terve elukaare ulatuses ning tagatud on selleks vajalik tugivõrk. Planeeritud üksused loovad eeldused KLA teenust saavate laste paremaks integreerimiseks tavaühiskonda.

Uute üksuste rajamisega ja ruumide kohandamisega suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lastele panustatakse „Eesti 2035“ peasihti „Ühiskond“ ning alasihti „Hooliv ühiskond“, samuti toetatakse ligipääsetavuse tagamist, elamute ja mittelelamute energiatarbe vähendamist. Sihtide saavutamist hinnatakse järgmiste „Eesti 2035“ tegevuskava mõõdikutega: ligipääsetavuse näitaja, elamute ja mittelelamute energiatarve.

TAT vajalikkuse põhjendus

Praegu pakutakse KLA teenust Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatava Maarjamaa Hariduskolleegiumi (edaspidi ka MHK) Valgejõe õppekeskuses Tapal ja Emajõe õppekeskuses Kaagveres ning Tallinna Laste Tugikeskuses ja MTÜ-s Valga Abikeskus. Viie viimase aasta jooksul on vähemalt üks kord KLA teenust saanud mitusada riskikäitumise ja suure abivajadusega last. KLA teenus tähendab alaealise ajutist liikumisvabaduse piiramist kodust eemal, turvalises ja toetavas keskkonnas. See on mõeldud viimase abinõuna lastele, kelle käitumine ohustab tõsiselt lapse enda elu, tervist ja arengut või teiste isikute elu või tervist. Nende laste toetamine on vajanud intensiivset ja äärmuslikku sekkumist, mis tähendab nende laste vabaduse kui ühe põhiõiguse piiramist. 2022. aastal tehti „Uuring riskilaste õigeaegse tuvastamise ja tulemusliku abistamise süsteemi täiustamiseks: kinnise lasteasutuse teenuse laste eluteede õppetunnid“². Oluline on eri valdkonna tugiteenuste ja -meetmete (sh lastepsühhiaatrid, psühholoogid, pereterapeutid, MDFT terapeutid jt) ja ka KLA teenuse järgsete tugimeetmete kiire ja lihtne kättesaadavus lapse ja pere abivajaduse korral. Vajalik on tervishoiu-, haridus- ja sotsiaalhoolekandesüsteemi spetsialistide tihe ja lapse vajadustest lähtuv koostöö. Samuti on oluline pakkuda teenust perekeskkonnale võimalikult lähedal ja tagada lapsele huvi pakkuvate huvitegevuste kättesaadavus.

Tervishoiu- ja sotsiaalteenustega paremaks lõimumiseks on planeeritud Maarjamaa Hariduskolleegiumis pakutav KLA teenus üle viia Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalast Sotsiaalministeeriumi haldusallasse. Alates 1. juulist 2025 on AS Hoolekandeteenused volitatud³ osutama KLA teenust halduslepingu alusel halduskoostöö seaduses sätestatud korras.

Planeeritud on lõpetada KLA teenuse osutamine praeguses 34-kohalises Maarjamaa Hariduskolleegiumi Valgejõe õppekeskuses Tapal ning rajada selle asemele kuni kuuekohalised peremajad või -üksused, et pakkuda paremaid tingimusi ja peresarnast tuge. Teenuse osutamise lõpetamise tähtaeg sõltub uute teenusekohtade rajamise ajagraafikust, teenusekohtade vajadusest ja nende finantseerimise võimalustest.

Väiksemates üksustes ja peresarnane elamine loob paremad võimalused abivajaduse märkamiseks, individuaalseks lähenemiseks ja toetamiseks, mis on eelduseks KLA teenust saavate laste tulemuslikumaks tagasipöördumiseks kogukonda. Arvestades, et tegemist on väga spetsiifilise teenusega (teenust saama suunatakse vastavalt kohtuotsusele, kohti ca 80), mida ei ole sisuliselt ega ka rahaliselt võimalik osutada väga paljudes kohtades, tuleb arvestada pädeva personaliga ja teenuste keskkonda sobitumisega, mistõttu ei ole võimalik tagada teenuse ühtlast kättesaadavust kohaliku omavalitsuse või maakonna tasandil. Kohtuotsuse alusel teenuse saamisel eelistatakse elukohale lähemat üksust, kuid see eeldab seal vaba teenusekoha olemasolu.

² <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/spetsialistile-ja-koostoopartnerile/laste-ja-noortega-tootavale-spetsialistile/klat#uuring-riskilaste-oi>.

³ [Volitus AS-ile Hoolekandeteenused kinnise lasteasutuse teenuse osutamiseks–Riigi Teataja](#)

Lastele, kes on praegu suunatud KLA teenust saama, kuid kes on tugevalt ennast kahjustava käitumisega ja keda tuleb vajaduse korral abistada ka psühhiaatriakliinikus, on planeeritud integreerida meditsiiniline tugi tugevamalt KLA teenusesse tagamaks, et lapsed ei liiguks pidevalt erinevate asutuste (sh statsionaarse haiglaravi osutaja) vahel ja neid abistataks terviklikult (kombineerides sotsiaal-, haridus- ja tervishoiuvaldkonna toe) ühes kohas. Selleks on planeeritud rajada MedKLA teenuse osutamiseks peresarnane elamisüksus, et osutada meditsiinilist abi KLA teenuse vahetus läheduses ja vajalikus mahus, võimaldades operatiivset teenuse osutamist. Kuna MedKLA teenuse eeldatav vajadus võib olla hinnanguliselt teada juba KLA teenusele suunamisel, võimaldab see suunata vastava sihtgrupi KLA teenusele Kaagveres asuvasse üksusesse.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 (ühissätete määrus) artikli 9 (horisontaalsed põhimõtted) kohaselt tuleb kogu programmide ettevalmistamise ja rakendamise ajal võtta arvesse ja tagada puuetega inimeste ligipääsetavus. Määruse preambuli punktis 6 on sätestatud, et liikmesriigid peavad järgima ÜRO lapse õiguste konventsioonis ja ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatud kohustusi ning tagama juurdepääsu kooskõlas selle artikliga 9. Eestis reguleerib puudega inimeste ligipääsetavust ehitusseadustiku § 11 lõike 4 alusel kehtestatud ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 29. mai 2018. a määrus nr 28 „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“. Eelnevast tulenevalt tuleb rajatavate taristute puhul tagada ligipääs kõigi nelja peamise puudeliigiga (liikumis-, kuulmis-, nägemis- ja intellektipuu) inimestele.

Punkt 2 „Toetatavad tegevused ja eesmärk“

Punktis 2 kirjeldatakse tegevuste kaupa TAT eesmärkide ja tulemuste saavutamist, tuuakse välja sihtrühm ja puutumus riigiabi andmisega.

Lähtuvalt Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ § 41 lõike 1 punktist 7 kehtestatakse asjakohasel juhul nõuded, mille kohaselt ei tekitata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43), artiklis 17 nimetatud olulist kahju ühelegi artiklis 9 sätestatud keskkonaaeesmärgile.

TAT raames ei toetata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1058, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi, artiklis 7 nimetatud tegevusi. Nimetatud määruse artikli 7 alusel ei toetata investeeringuid fossiilsetel kütustel põhinevatesse lahendustesse. Näiteks, kui on kavas uuendada küttesüsteemi, ei saa energiaallikaks olla fossiilsed kütused, mistõttu ei ole näiteks maagaasil toimivad lahendused abikõlblikud. Võrguelektri kasutamine on lubatud, kuna riiklikult on võetud eesmärk aastaks 2030 minna üle taastuenergiale.

Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH (ingl *do no significant harm* ehk ei kahjusta oluliselt) analüüsist lähtuvalt ei tuvastatud meetmel potentsiaalselt olulist kahju keskkonaaeesmärkidele ning seega puudub täiendavate nõuete kehtestamise vajadus. TAT koostamisel on arvestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatuga.

Toetuse kaasabil rajatava taristu eeldatav kestus on vähemalt viis aastat, seega peab olema tagatud taristuinvesteeringute kliimakindlus, millest tulenevalt peab elluvijja esitama rakendusüksusele (edaspidi RÜ) hiljemalt koos esimese maksetaotlusega kliimakindluse tagamise hindamise vastavalt ühendmääruse lisa 3 osale B.

Ühendmääruse lisa 3 tugineb Euroopa Komisjoni välja antud teatisel nr 2021/C 373/01⁴, millega kehtestatakse taristu kliimakindluse tagamise tehnilised suunised aastateks 2021–2027, et tagada kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise meetmete integreeritus toetatavates projektides. Taristu on näiteks hooned, võrgutaristu, jäätmete käitlemise süsteemid, muud materiaalsed varad. Taristu hõlmab nii uut taristut kui ka olemasoleva taristu uuendamist, ajakohastamist ja laiendamist.

Taristu planeerimisel on oluline lähtuda kestliku arengu ja kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetest ning juurutada elukaarepõhist mõtlemist⁵.

TAT eesmärk on KLA teenuse osutamiseks sobivate perezõhiste teenuseüksuste loomine.

Punkt 2.1 „Tervishoiuteenustega integreeritud teenusekohtade rajamine Maarjamaa Hariduskollegiumi Emajõe üksusesse Kaagveres“

Eesmärk on rajada lastele, kellel tulenevalt psüühikahäirest esineb äärmuslikku, ennat või teisi kahjustavat käitumist, MHK Emajõe üksuse territooriumile uus teenuseüksus ööpäevaringse, tervishoiuteenustega integreeritud teenuse osutamiseks.

Punkt 2.2 „Teenuseüksuse rajamine elluvijale kuuluval kinnistule aadressil Tallinn, Laevastiku tn 20“

KLA teenuse kättesaadavuse parandamiseks on eesmärk rajada kolm kuuekohalist peresarnast üksust Tallinnasse, AS Hoolekandeteenused kinnistule Laevastiku tn 20. Kolmes korteris saavad olema teenusekohad ja neljandas korteris abiruumid (sh koolitusruumid).

Punkt 2.3 „Täiendava teenuseüksuse rajamine Tallinnasse“

KLA teenuse kättesaadavuse parandamiseks on eesmärk rajada kolm täiendavat kuuekohalist peresarnast üksust Tallinnasse.

TAT tegevuste 2.2 ja 2.3 elluviimise tulemusena rajatakse Tallinnasse kokku 36 teenuskohta.

Punkt 2.4 „Riigiabi“

Meetme raames antav toetus ei ole riigiabi Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses. Otsustamaks, kas tegemist on riigiabiga, on analüüsitud, kas abi vastab kõigile neljale järgmisele tingimusele. Vastavalt ELi toimimise lepingu (ELTL) artikkel 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.

Riigiabiga on tegemist juhul, kui antav abi vastab kõigile neljale riigiabi kriteeriumile;

- abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- abimeetmel on valikuline iseloom, see tähendab, et see on suunatud teatud ettevõtjale, ettevõtjate grupile või mingite kindlate kaupade tootmiseks;
- abimeede annab eelise abi saajale;
- abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

1. Tingimus 1: abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;

⁴ [Euroopa Liidu C 373/2021 \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/373/oj).

⁵ [Rohepöörde tegevusplaani](#) | [Eesti Vabariigi Valitsus](#), vt rohepöörde tegevusplaani 2023–2025 4. peatükki.

EL-i struktuurifondidest pärit vahendeid loetakse riigi vahenditeks juhul, kui riigi ametiasutusele on jäetud abi osutamisel teatud kaalutusõigus, nt abisaajate valikul.

See tingimus on täidetud, sest toetust antakse valikuliselt AS-le Hoolekandeteenused⁶ KLA teenuse osutamise jaoks olemasolevate hoonete ümberehitamiseks ja uute ehitamiseks.

2. Tingimus 2: abimeetmel on valikuline iseloom, see tähendab, et see on suunatud teatud ettevõtjale, ettevõtjate grupile või mingite kindlate kaupade tootmiseks;

Peamine küsimus on selle tingimuse juures see, et kas KLA teenuse osutamine on majandustegevus ja AS Hoolekandeteenused selle osutamisel ettevõtja. Vastavalt [Riigiabi mõiste teatise](#)⁷ punktis 2.1 toodud ettevõtja ja majandustegevuse mõiste üldpõhimõtetele ei sõltu ettevõtjaks määramine isiku õiguslikust seisundist, vaid sõltub rahastatava tegevuse sisust ehk tegemist peab olema järjekindlalt majandustegevusega tegeleva üksuse toetamisega. Üksuse liigitamine ettevõtjaks on alati seotud konkreetse tegevusega. Kui üksus tegeleb nii majandustegevuse kui ka mittemajandusliku tegevusega, tuleb teda lugeda ettevõtjaks ainult seoses esimesega.

Komisjoni riigiabi mõiste teatis, p 17: Aluslepingu artikli 107 lõiget 1 ei kohaldata (st riigiabi reegleid ei kohaldata), kui riik teostab avalikku võimu või kui avaliku sektori asutused toimivad riiklike ametiasutustena. Üksust võib lugeda avalikku võimu teostavaks juhul, kui asjaomane tegevusala on osa riigi olulistest funktsioonidest või on nende funktsioonidega seotud oma olemuse, eesmärgi ja seda reguleerivate eeskirjade poolest. Üldjuhul ei loeta majandustegevuseks tegevusalasid, mis on olemuslikult riikliku ametiasutuse eelisõiguste osa ja milles osaleb riik. Sellised tegevused on näiteks: vanglakaristuste korraldamine, rahastamine ja täideviimine. Kinnise lasteasutus on analoogne - see muutus sotsiaalteenuseks 2018. a SHSi lisamisega.

Euroopa Kohus on asjas nr C-343/95 (p-d 17 ja 25) öelnud, et asjaomase tegevuse analüüsimisel ei oma tähtsust, kas riik teostab avalikku võimu otse läbi riigiasutuse või eraõigusliku juriidilise isiku, millele on (eri- või ainuõiguse kaudu) omistatud avaliku ülesande täitmine. AS Hoolekandeteenused tegevuses on ka majandustegevust (hoolekandeteenused). KLA teenus on olemuselt mittemajandustegevus, seega saab antud juhul vaadelda üksnes viimast. AS Hoolekandeteenused poolt teenuse osutamine ei muuda KLA teenuse olemust. KLA teenus on küll sõnastatud teenusena, kuid tegemist on avaliku võimu teostamisega seotud teenusega, mis ei ole majandustegevus.

KLA teenus on ette nähtud SHS-ga, arvestades selle reguleeritust ja teenuse osutajate õigusi, on tegemist vähemalt avaliku võimu teostamisega seotud tegevusega. KLA teenusele suunamine toimub kohtumääruse alusel, sh suunatakse sinna lapsed, kellel see on määratud süüteo toimepanemise tulemusel karistuse asemel ehk tegemist ei ole karistuse täideviimisega, vaid karistuse asemel määratud mõjutusvahendiga. Siiski on teenus seotud teenuse saaja liikumis- ja tegutsemisvabadusega (kinnine lasteasutus) ning teenuse osutaja õigustega võtta kasutusele abimeetmeid (rahnemisruumi suunamine, asjade äravõtmine), mis olemuselt on toimingud haldusmenetluse seaduse tähenduses.

Seega tegemist on pigem eelviidatud komisjoni riigiabi teatise punktis 17 nimetatud olukorraga, st KLA teenus on osa riigi olulistest funktsioonidest või on nende funktsioonidega seotud oma olemuse, eesmärgi ja seda reguleerivate eeskirjade poolest, ning KLA teenuse osutamine ei lange seega ELTL artikli 107 lõiget 1 kohaldamisalasse.

⁶ [Volitus AS-ile Hoolekandeteenused kinnise lasteasutuse teenuse osutamiseks–Riigi Teataja](#)

⁷ Komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses, leitav [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0719\(05\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0719(05)&from=EN)

Sellele vaatamata ei oleks täidetud ka teine kriteerium, täpselt selle osa „see on suunatud teatud ettevõtjale, ettevõtjate grupile või mingite kindlate kaupade tootmiseks“. Seega ei ole tegemist riigiabiga ning edasine hindamine ei ole vajalik.

Juriidiliselt isikult KLA teenuse osutamise kui avaliku haldusülesande täitmise sisseostmine ei mõjuta ka ETL artikkel 107 lõikes 1 silmas peetud liikmesriikide vahelist kaubandust (riigiabi olemasolu kohustuslik kriteerium), arvestades, et teenuse sihtrühma võib kuuluda üksnes kohtumääruse alusel suunatud Eestis elav laps. Seda saab järeltada tuginedes Komisjoni riigiabi mõiste teatise punktile 196: „komisjon on mitmel juhul leidnud, et teatavatel tegevustel on konkreetsete asjaolude tõttu üksnes kohalik mõju ja seetõttu ei mõjutanud need liikmesriikide vahelist kaubandust. Sellistel juhtudel kontrollis komisjon eelkõige, et abisaaja tarnis kaupu või teenuseid liikmesriigi piiratud piirkonda ja tõenäoliselt ei meelita ligi kliente teistest liikmesriikidest, ning et tal ei olnud võimalik ette näha, et meetmel on rohkem kui vähene mõju piiriülestele investeerimis- või asutamistingimustele.“ ning Euroopa Komisjoni arvamusele Eesti esitatud eelteatisele erihoolekandeesutuste reorganiseerimise kohta (SA.43968 (2015/PN) "Reorganisation of special welfare institutions", pre-notified on 12 December 2015), milles viidati just sellele teatise punktile riigiabi välistamise põhjendamisel.

Punkt 3 „Näitajad“

Näitajate all on esitatud meetmete nimekirja väljundnäitaja ja TAT-spetsiifiline näitaja koos sihttasemega aastateks 2026–2027 ning esitatud on näitaja sisu. Meetmete nimekirja väljundnäitajaks on „Arendatud taristute arv“. 2026. aasta lõpuks on valminud 6-kohaline MedKLA teenuseüksus Kaagveres. 2027. aasta lõpuks on lõpuni arendatud KLA teenuseüksused Tallinnas (36 teenusekohta).

Meetmete nimekirja väljundnäitajat raporteerib elluviija nii vahe- kui ka lõpparuandes, kui tingimustele vastav taristu on loodud ja rajatud teenuseüksusele on väljastatud kasutusluba.

TAT-spetsiifiline väljundnäitaja on „Rajatud või kaasajastatud, kuni kuuekohaliste peresarnaste üksuste arv“ sihttasemega 2026. aastal üks teenuseüksus, 2027. aastal kumulatiivselt seitse teenuseüksust. Saavutustaset raporteerib elluviija nii vahe- kui ka lõpparuandes, kui rajatud teenuseüksusele on väljastatud kasutusluba.

Punkt 4 „Eelarve“

TAT eelarve on 6 000 000,00 eurot, sealhulgas ERFi toetus 4 200 000,00 eurot (70%), millele lisandub riiklik kaasfinantseering 1 800 000,00 eurot (30%). TAT tegevuste eelarve aastate kaupa on näidatud TAT lisas 1.

Punkt 5 „Kulude abikõlblikkus“

Abikõlblikud on projekti ettevalmistamisega seotud uuringute, auditite ja analüüside (v.a taotluse koostamine, arengukava), sealhulgas finantsanalüüsi ja selle seletuskirja ning maakorraldustoimingute ja keskkonnamõjude hindamise kulud (sh kliimakindluse analüüs), samuti detailplaneeringu koostamise, ehitusgeoloogiliste ja -geodeetiliste tööde tegemise kulud. Hoonestamata ja hoonestatud maa ostuga seotud kuludest on abikõlblik 10% projekti abikõlblikest kuludest. Vastavalt ühendmääruse §-le 17 on abikõlbmatu hoonestamata ja hoonestatud maa ostusumma, mis ületab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artikli 64 lõike 1 punktis b lubatud määra, välja arvatud keskkonnakaitsega seotud tegevuste korral.

Abikõlblikud on projektijuhtimise, omanikujärelevalve, projekteerimise, ehitusprojekti ja ehitise ekspertiisi kulud ning ehitus- ja rekonstrueerimiskulud, sealhulgas parklate, ligipääsuteede ja haljasalade loomine. Parkla rajamine peab hõlmama ka elektriauto laadimisvõimalust, jalgrattaparklat ja energiatõhusat valgustust. Rajatavas parklas peab olema tagatud ligipääsetavus ja nõuetele vastavad invakohad ning ühtlasi peab olema parkla ehitamisel arvestatud looduspõhiste

lahendustega sadevee kogumiseks ning vältida tuleb soojussaare efekti teket. Parkla rajamise täpsemad tehnilised tingimused peavad arvestama kliimamuutustega kohanemise tingimustega, mis selguvad kliimakindluse analüüsi käigus.

Tekkivad ehitus- ja lammutusjäätmel tuleb võimalikult suures mahus liigiti koguda ja suunata taaskasutusse (eelistatult materjalina ringlusse võtta). Abikõlblik ei ole jäätmete otsene ladestamine või jäätmepõletamine, välja arvatud taaskasutuseks sobimatud ohtlikud jäätmel, mis tuleb kõrvaldada. Korduskasutuseks sobilikud detailid ja materjalid tuleb suunata korduskasutusse. Tekkivate jäätmete käitlemisel tuleb lähtuda kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjast ja jäätmeseaduse § 22(1) sätestatud jäätmehierarhia põhimõtetest ning vältida jäätmete ladestamist prügilasse, eelistades jäätmete taaskasutamist ja ringlussevõttu võimalikult suures ulatuses.

Abikõlblikud on ehitisse püsivalt paigaldatavad seadmed, mis on ehitise osaks (nt lift, lambid, kraanikausid jms), ning sisustuse (diivan, voodi, aknakatted jne) ja suure kodutehnika (nt pliit, külmik, nõudepesumasin, pesumasin) soetamine ja paigaldamine. Abikõlbmatu on kohvimasinat, nõude, veekeetjate jm väikese kodutehnika soetamine.

Kütelahenduste rajamisel või olemasolevate asendamisel ei ole abikõlblikud fossiilkütustega seotud küttesüsteemid (nt maagaas, kütteõli jms).

Abikõlblikud on teavitustegevuste, sealhulgas teavitussürituse kulud.

Abikõlblikud on ka ligipääsetavuse tagamise, kaasa arvatud parkla rajamise kulud, et kogu ehitus ja ümbritsev taristu oleks kõigi nelja peamise puudeliigiga (liikumis-, nägemis-, kuulmis- ja intellektipuue) inimestele ligipääsetav, sealhulgas rekonstrueerimine, turundustegevused, analüüsid, auditid, ekspertiisid, ekspertide kaasamine jne. Kohustus tagada puudega inimestele ligipääsetavus kõikide taristuinvesteringute puhul tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2021/1060 (ühissätete määrus), mille artikli 9 (horisontaalsed põhimõtted) kohaselt tuleb kogu programmide ettevalmistamise ja rakendamise ajal võtta arvesse ja tagada puuetega inimeste ligipääsetavus. Määruse preambuli punktis 6 on sätestatud, et liikmesriigid peavad järgima ÜRO lapse õiguste konventsioonis ja ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatud kohustusi ning tagama juurdepääsu kooskõlas selle artikliga 9. Eestis reguleerib puudega inimeste ligipääsetavust ehitusseadustiku § 11 lõike 4 alusel kehtestatud ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 29. mai 2018. a määrus nr 28 „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“.

Käibemaks on abikõlblik kulu, kui on võimalik näidata, et vastavalt käibemaksu reguleerivatele õigusaktidele ei ole TAT tegevuse elluviimise raames tasutud käibemaksu sisendkäibemaksuna õigust maha arvata või käibemaksu tagasi taotleda ning käibemaksu ei hüvitata ka muul moel. Haiglase põhitegevus ei ole käibemaksuga maksustatav tegevus ja sisendkäibemaksu mahaarvamisel lähtutakse käibemaksuseaduses (KMS) sätestatud sisendkäibemaksu korrigeerimise põhimõtetest (KMS § 32).

KMS § 29 lõike 1 kohaselt saab maksukohustuslane maksustamisperioodil tema maksustatavalt käibelt arvestatavast käibemaksust maha arvata maksustatava käibe tarbeks kasutatava kauba või teenuse sama maksustamisperioodi sisendkäibemaksu. Seega ei saa sisendkäibemaksu arvestatud käibemaksust maha arvata ja see on abikõlblik ERFist finantseerimiseks, kui:

- 1) toetuse saaja ei ole käibemaksukohustuslane vastavalt KMS §-des 19 ja 20 sätestatule;
- 2) käibemaksukohustuslasest toetuse saaja soetab kaupu ja teenuseid vaid KMS §-s 16 sätestatud maksuvaba käibe tarbeks või ettevõtlusega mitteseotud eesmärkidel, mille sisendkäibemaks ei kuulu mahaarvamisele vastavalt KMS §-s 29 sätestatule.

Lisaks lubab KMS § 32 sisendkäibemaksu osalist mahaarvamist, kui maksukohustuslane kasutab kaupu ja teenuseid nii maksustatava kui maksuvaba käibe tarbeks.

KMS § 33 kohaselt võib sisendkäibemaksu osalisel mahaarvamisel kasutada kas proportsionaalse mahaarvamise meetodit või otsearvestuse ja proportsionaalse mahaarvamise segameetodit.

Proportsionaalse mahaarvamise korral lähtutakse sisendkäibemaksu mahaarvamisel maksukohustuslase maksustatava käibe ja kogu käibe suhtest ning sisendkäibemaks arvatakse maha proportsionaalselt kogu sisendkäibemaksult.

Sisendkäibemaksu proportsionaalse mahaarvamise meetodit kasutades mõjutavad maksustatava ja maksuvaba käibe proportsiooni ka projektivälised arved. Kuna sisendkäibemaks arvatakse maha proportsionaalselt kogu käibelt ning seda ei ole võimalik seostada konkreetse arvega, siis on võimalus, et käibemaksu hüvitamisel ERFist makstakse käibemaksu tagasi ka arvetelt, mis ei ole projektiga seotud. Kuna Maksu- ja Tolliamet maksab käibemaksu tagasi ka muudelt arvetelt, on tehniliselt keerukas kindlaks määrata, milline osa maksti tagasi projektiga seotud arvetelt ja milline projektiga mitteseotud arvetelt.

Seega, kuigi proportsionaalse meetodi puhul saab toetuse saaja sisendkäibemaksu maha arvata ainult osaliselt, ei ole võimalik ülejäänud osa sisendkäibemaksust proportsionaalse meetodi korral abikõlblikuks lugeda.

Käibemaks on ERFist finantseerimiseks abikõlblik üksnes juhul, kui käibemaksukohustuslasest toetuse saaja kasutab oma raamatupidamises käibemaksu otsearvestuse meetodit.

Käibemaksu otsearvestuse korral on käibemaksu kulu raamatupidamises seotud konkreetse arvega ning seega on võimalik tõendada, et see on seotud ERFist rahastatava projektiga, ning juhul, kui kaup või teenus soetatakse maksuvaba käibe tarbeks, on see toetuse saaja jaoks lõplik kulu.

Punkt 6 „Toetuse maksmise tingimused ja kord“

Toetuse väljamaksmine toimub tegelike kulude alusel ühendmääruse § 27 lõike 1 punkti 1 alusel või ettemaksena lepingu alusel koostatud ettemakse arve või samaväärsse tõendusjõuga raamatupidamisdokumendi alusel ühendmääruse § 30 lõike 1 punkti 3 alusel. Makseid tuleb teha vähemalt üks kord kvartalis, kuid kõige sagedamini üks kord kuus.

Viimase väljamakse teeb RÜ pärast lõpparuande kinnitamist.

Punkt 7 „Elluviija kohustused“

Lisaks TAT-s sätestatule kohalduvad elluviijale kõik ühendmääruse §-des 10–11 toetuse saajale sätestatud kohustused. Muu hulgas tuleb erilist tähelepanu pöörata riigihangete seaduse järgimisele.

Rakendusasutuse (edaspidi RA) nõudmisel on elluviija kohustatud esitama projekti eelarve jagunemise aastate ja eelarveartiklite kaupa. Vastav nõue on vajalik sisendina riigieelarve ja tööplaanide planeerimise protsessis. RA on aruandekohustuslik tema vastutusallas olevate meetmete elluviimises ja selleks eraldatud toetuse kasutamises, mistõttu võib olla vajalik tihedamini kui kaks korda aastas (aruannete esitamise tähtajad) seirata vahendite kasutamist ning vajaduse korral sekkuda (ala- või ülekasutamine) TAT elluviimisse.

Enne TAT-st rahastatavate riigihangete korraldamist tuleb elluviijal RÜ-le edastada info riigihanke alusdokumentide kohta. RÜ pakub eelnõustamist seoses riigihanke alusdokumentide ja hankelepingute muudatustega. Elluviija peab võimaldama RÜ-le vaatlejana juurdepääsuõigused riigihangete registris ning teavitama RÜ-d kümme tööpäeva enne riigihanke alustamist riigihanke alusdokumentide koostamisest ja nende muudatuste esitamisest riigihangete registrile. Lisaks peab elluviija edastama RÜ-le hankelepingu muudatused viis tööpäeva enne muudatuskokkuleppe

sõlmist. RÜ ei kooskõlasta edastatud riigihanke alusdokumente ega -lepinguid, vaid juhib vajaduse korral elluviija tähelepanu sellele, kas riigihanke korraldamisel on järgitud riigihangete seaduses sätestatud.

Kuigi alates 01.01.2022 muutus riigihangetes kohustuslikuks keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamine neljas tooterühmas (mööbel, puhastustooted ja -teenused, kontori IT-seadmed ning koopia- ja joonestuspaber), on elluviija kohustatud kõigi toodete ja teenuste hankimisel lähtuma keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumitest.

Keskkonnahoidlik riigihange tähendab minimaalse negatiivse keskkonnamõjuga toodete või teenuste hankimist. Keskkonnahoidlik riigihange on defineeritud menetlusena, mille abil riigiasutused hangivad kaupu, teenuseid ja ehitustöid, millel on nende olelusringi jooksul ehk nii tootmisel, kasutamisel kui ka kasutusest kõrvaldamisel väiksem negatiivne keskkonnamõju, võrreldes muul juhul hangitavate, sama esmaülesandega kaupade, teenuste ja ehitustöödega.

Tegemist ei ole riigihanke eritüübiga, vaid see on tavapärase hange, mille puhul võetakse arvesse lisaks muudele nõuetele ka keskkonnanõudeid. Ei ole vahet, kas tegu on avatud, piiratud, lihtsustatud vms hankemenetlusega, keskkonnanõudeid saab kõigi puhul kasutada.⁸

Taristuinvesteeringute puhul, mille kestus on vähemalt viis aastat, kohustub elluviija esitama kliimakindluse tagamise hinnangu, mis sisaldab kliimamuutustega kohanemise hinnangut ehk kliimamuutustele vastupanuvõime hindamist. Kliimakindluse tagamine on protsess, mille eesmärk on vältida taristu vastuvõtlikkust võimalikele pikaajalistele kliimamõjudele, tagades samas, et järgitakse energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet ja et projektist tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste tase on kooskõlas 2050. aastaks saavutatava kliimanetraalsuse eesmärgiga. Taristu kliimakindluse tagamise hindamisel tuleb lähtuda ühendmääruse lisast 3.

Taristuprojektid, mille puhul tuleb tagada kliimakindlus, hõlmavad uue taristu rajamist või olemasoleva taristu uuendamist või laiendamist. Taristuprojektide puhul on vaja arvestada energiatõhususe esikohale seadmise põhimõttega, mis tähendab, et taristuprojektide puhul on oluline suurendada energiatõhusust, et seeläbi kokku hoida energiakulult ning toetada kliima- ja keskkonnanõuete saavutamist.

Elluviija peab enne esimese maksetaotluse esitamist esitama RÜ-le kliimakindluse hinnangu. RÜ teavitab RA-d, kui vastav dokumentatsioon on e-toetuse keskkonda lisatud. RÜ kontrollib esitatava dokumentatsiooni vastavust määruse nõuetele ning kliimakindluse tagamise hindamise puhul vastavust meetodikale.

Ettemakse korral peab elluviija esitama RÜ-le vastavalt lepingus sätestatud tingimustele ja tähtaegadele ettemaksega seotud töö, kauba või teenuse üleandmist ja kulu tasumist tõendavad dokumendid 15 kalendripäeva jooksul lepingust tuleneva tähtaja möödumisest arvates.

Elluviija on kohustatud tagama taristu ja kõikide projektiga seonduvate tegevuste ligipääsetavuse, sealhulgas puuduste avastamise korral need likvideerima. Oluline on, et elluviija arvestaks ligipääsetavuse juures nelja peamise puudeliigiga (nägemis-, kuulmis-, liikumis- ja intellektipuu) inimeste vajadusi, võttes arvesse ehitusseadustiku § 11 lõike 4 alusel kehtestatud puudega inimeste erivajadustest tulenevaid nõudeid ehitisele. Ligipääsetavus tuleb tagada kõikides ruumides ja ümbritsevas keskkonnas, kus seal liiguvad inimesed tegutsevad, sealhulgas pesemisruumid, digitaalsed teenused, liikumine ühest ruumist teise, majja sisenemine jne.

Vastavalt sotsiaalhoolekande seaduse § 130³ lõike 1 punktile 1 peavad KLA teenust saava lapse majutamise ja toitlustamise ruumid vastama rahvatervise seaduse alusel kehtestatud tervisekaitse nõuetele. Rahvatervise seaduse alusel on sotsiaalkaitseministri 21. detsembri 2015. a

⁸ [Keskkonnahoidlikud riigihanked | Kliimaministeerium.](#)

määrusega nr 75 kehtestatud „Tervisekaitsenõuded erihoolekandeteenustele ja eraldusruumile“. Õpperuumid peavad vastama Vabariigi Valitsuse 30. mai 2013. a määrusele nr 84 „Tervisekaitsenõuded koolidele“, et oleksid tagatud sotsiaalhoolekande seadusest tulenevad nõuded teenuse osutamiseks, sealhulgas § 130³ lõike 1 punktis 2 sätestatud ööpäevaringse toe ja järelevalve tagamine, et ennetada lapse omavolilist lahkumist teenuse osutamise kohast ning lapse käitumisest lapsele endale või teistele tulenevaid ohte.

Elluviija peab tagama vähemalt viie aasta jooksul projekti lõppmakse tegemisest teenuseüksuste eesmärgipärase kasutamise käesolevas TAT-s sätestatud tingimustel, See tähendab, et üksusi peab olema võimalik ei , välja arvatud juhul, kui KLA teenuse puhul tuleb teenuseüksusi ümber profileerida ja see on RA-ga kooskõlastatud.

Punkt 8 „Aruandlus“

Punktis 8 sätestatakse vahearuanne ja lõpparuande esitamise kohustus ja tähtajad ning aruannetes puuduste esinemise korral nende menetlemise kord. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida projekti tegevuste edenemist ja tulemuste täitmist ning võimaldavad vajaduse korral juhtida tähelepanu vajakajäämistele ja teha projektide elluviimises õigeaegseid muudatusi. Järelaruande esitamise kohustust elluviijal ei ole. Lõpparuandes tuleb lisaks vahearuandes nõutavale infole esitada (seni kasutusloata üksuste puhul) kasutusluba ja teave tegevuste panusest TAT punktis 1.1.1 välja toodud „Eesti 2035“ mõödikutesse, millega hinnatakse horisontaalsete põhimõtete edenemist.

Punkt 9 „TAT muutmine“

Punktis 9 sätestatakse TAT muutmise kord. Muudatusvajadused peavad olema motiveeritud ja aitama kaasa projekti edukale elluviimisele. TAT tegevused peavad põhinema põhjalikel analüüsidel ja planeerimisel, välistades sagedaste paranduste vajaduse. Samuti peavad olema vajalikud muudatused põhjendatud ja läbi kaalutud.

RA-l on õigus TAT-d muuta, kui selgub, et see on vajalik TAT edukaks elluviimiseks või projekti elluviijal ei ole toetuse kasutamist ettenähtud tingimustel võimalik jätkata. RA võib muuta TAT ja tegevuste finantsplaani, eelarvet või abikõlblikkuse perioodi ilma eelnõude infosüsteemi kooskõlastusringita.

Punkt 10 „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“

Viidatakse finantskorrektsiooni otsuste ja tagasimaksete tegemise reeglistikule. Ettemakse korral, kui toetuse saaja ei ole ettemakse kasutamist tõendanud tähtajaks, on toetuse saaja kohustatud tõendamata ettemakse tagastama 15 kalendripäeva jooksul. Tagasimakse tähtaja ületamisel kohaldatakse finantskorrektsiooni ja nõutakse ettemakse tagasi või tasaarveldatakse väljamaksmisele kuuluva toetusega.

Punkt 11 „Vaiete lahendamine“

Nimetatakse RA ja RÜ otsuse või toiminguga vaide menetleja.

III Vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele

Eelnõu on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

TAT koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-

Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;

2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1058, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi.

Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamine

Vastavalt põhiõiguste harta artikli 52 „Õiguste ja põhimõtete ulatus ja tõlgendamine“ punktile 1 tohib hartaga tunnustatud õiguste ja vabaduste teostamist piirata ainult seadusega ning arvestades nimetatud õiguste ja vabaduste olemust. Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt võib piiranguid seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse § 20 „Igaühel on õigus vabadusele ja isikupuutumatusel“ punktile 4 võib vabaduse võtta ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras alaealise üle kasvatusliku järelevalve sisseseadmiseks või tema toimetamiseks pädeva riigiorгани ette, et otsustada sellise järelevalve sisseseadmine.

KLA teenust osutatakse sotsiaalhoolekande seaduse §-de 130¹–130⁵ alusel ja ulatuses, arvestades sh lastekaitse seaduses (nt § 35-37) sätestatud:

- Laste õiguste tagamiseks külastab laste ombudsman korrapäraselt KLA teenuseüksusi, korraldab töötajatele ja juhtidele koolitusi selle kohta, kuidas austada kinnisel hooldusel olevate laste õigusi. Töötajad omakorda kaasavad lapsi alati aruteludesse, annavad selgitusi ja pakuvad vajalikku tuge.
- Laste õiguste kaitseks ja väärkohtlemise ennetamiseks on välja töötatud erinevad standardid, mis reguleerivad teenuse osutajate sekkumise meetodikaid.
- KLA teenust osutavatele töötajatele korraldatakse spetsiaalseid koolitusi (nt väljakutsuva käitumise juhtimiseks). Sealhulgas rakendatakse taastava õiguse põhimõtteid, mis annavad vägivalla ja väärkohtlemise ennetamise ja lahendamise oskusi, samuti korraldatakse lastele nende õigusi tutvustavaid koolitusi.
- Sotsiaalkindlustusamet töötab välja ühtsed suunised, et vältida väärkohtlemist KLA teenuseüksustes.
- Toimuvad regulaarsed kohtumised KLA teenuse hooldusjuhtidega, kus jagatakse kogemusi laste õiguste ja väärkohtlemise ennetamise teemadel.
- Alates aastast 2023 tehakse igal aastal uuring „Living Group Climate“, et saada parem ülevaade asutuses toimuvast ja sellest, kuidas tingimusi parandada.
- Alates 2024 aastast külastab Sotsiaalkindlustusamet turvakeskusi sageli, jälgides kas laste õigused on tagatud ning lapsed vägivalla ja väärkohtlemise eest kaitstud. Sotsiaalkindlustusameti meetodik juhendab ja toetab töötajaid ja juhte lastele turvalise keskkonna loomisel.
- Lapsi julgustatakse turvalises keskkonnas andma tagasisidet erinevate juhtumite kohta. Sotsiaalkindlustusamet korraldab kinnisest lasteasutusest lahkunud lastele töötubasid, et arendada hooldusel olevatele lastele lapsesõbralikumat süsteemi ja tagada paremini laste õigusi.

IV TAT mõjud

Elluviidavate tegevustega panustatakse hea õigusloome ja normitehnika eeskirjas nimetatud järgmistesse mõjuvaldkondadesse:

Sotsiaalne mõju

Suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lastele on aastast 2018 loodud erikoolide asemel KLA teenus. Et tagada teenuse parem sidusus sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnaga, läheb alates 1.

juulist 2025 KLA teenuse osutamine halduslepingu alusel halduskoostöö seaduses sätestatud korras Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatavalt Maarjamaa Hariduskolleeegiumilt üle AS-ile Hoolekandeteenused.

Seisuga 23.01.2025 pakuvad Eestis KLA teenust Maarjamaa Hariduskolleeegium, Tallinna Laste Turvakeskus ja Valga Abikeskus MTÜ. Kokku on Eestis ligikaudu 80 teenusekohta, kuid kohtade arv on pidevas muutumises, sest sõltub teenust saavate laste profiilist ning erilähenemise ja kohanduste vajadusest. KLA teenus ei sobi, kui laps vajab füüsilise või psüühilise tervisehäire tõttu pidevat meditsiinilist jälgimist ja sekkumist. Planeeritud tegevustel on positiivne sotsiaalne mõju, planeerides KLA, MedKLA jt teenused kompetentsikeskustesse, kus on tagatud tervishoiu-, haridus- ja sotsiaalhoolekandesüsteemi spetsialistide tihe ja lapse vajadustest lähtuv koostöö. Sotsiaalse mõju suurendamiseks, abivajaduse paremaks märkamiseks ja individuaalseks lähenemiseks rajatakse kõik teenusekohad väiksematesse, kuni kuuekohalistesse peresarnastesse üksustesse. Rahastatavad projektid rajatakse maksimaalselt kooskõlas ELi põhiõiguste hartas nimetatud põhiõigustega ja puuetega inimeste konventsiooni väärtustega.

Reorganiseerimise tulemusena paraneb KLA teenuse saajate heaolu ning luuakse eeldused nende laste tavaühiskonda integreerumiseks ja ühiskonnaelus osalemiseks. Eesmärk on, et KLA teenust saanud lastel oleks tulevikus võimalus end tunda kogukonna liikmena, ennast teostada, ühiskonna- ja kultuurielust osa võtta, mis on oluline nii heaolu ja tervise kui ka inimeste suurema iseseisvuse ja arenguvõimaluste aspektist.

Kokkuvõttes on tegevustel KLA teenuse saajatele oluline positiivne sotsiaalne mõju.

Mõju majandusele

KLA teenust saavatele lastele ühiskonda integreerumiseks paremate tingimuste loomine on nende laste edaspidise õppetegevuse ja täiskasvanuna tööturul osalemise eelduseks ning seeläbi on suurem tõenäosus, et KLA teenuse saajad saavad panustada ühiskonda ka töötamisel laekuva maksutulu kaudu.

Hoonete rekonstrueerimisega ja uute hoonete ehitamisega tagatakse jätkusuutlikud ning madalamate püsikuludega ja ökonoomsemad teenuseüksused. See loob eelduse, et teenuseosutajad saavad teenuseosutamisega jätkata ning on ka tulevikus tööandjad, omades mõju nii tööturule, -keskkonnale kui ka KLA teenust osutatavates asutustes töötavate inimeste kuludele ja tuludele.

Kokkuvõttes on tegevustel KLA teenuse saajatele ja töötajatele oluline positiivne majanduslik mõju.

Mõju riigivalitsemisele, eeldatavad tulud ja kulud

TAT toetab riigivalitsemise edendamise eesmärki. Riigil on eesmärk tagada tõhus KLA teenus, mida osutatakse peresarnastes, kaasaegsetes, kliimakindlates ja ökonoomsetes teenuseüksustes.

Kaasaegsete ja peresarnaste elamistingimuste loomisel on oluline sotsiaalne mõju inimeste heaolule ja seeläbi ka tervisele, selle säilitamisele ja hoidmisele, mis omakorda võib tulevikus hoida kokku tervishoiu- ja sotsiaalhoolekandekulusid.

Programmiperioodi lõppemisel välisvahenditest rahastamise lõppemisega seotud kulused riigieelarvesse ei planeerita, sest TAT tulemusena on TAT-s kokku lepitud eesmärk täidetud. Ehitatava ja rekonstrueeritava taristu ülalpidamise kulud kaetakse elluviija omavahenditest.

Kokkuvõttes on mõju riigivalitsemisele väheoluline, kuid positiivne.

Regionaalareng

Reorganiseerimise eesmärk on tagada sotsiaal-, haridus- ja tervishoiuvaldkonna toega kombineeritud, võimalikult individuaalse lähenemisega KLA teenus üle Eesti vastavates kompetentsikeskustes.

Regionaalpoliitika eesmärk on tugevdada majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset sidusust ning vähendada piirkondlikke erinevusi. Sidusust sotsiaal- ja tervisevaldkonnaga aitab parandada KLA teenuse üleviimine Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalast Sotsiaalministeeriumi haldusalasse. Regionaalselt on oluline teenuse üleriigiline ühtlane kättesaadavus. Praegu osutatakse Tapal KLA teenust noorte vanglat meenutavas Valgejõe õppekeskuses.

Arvestades teenuse mahtu (80 kohta) ja spetsiifilisust ning suurt personali vajadust lapse kohta, ei ole võimalik rajada keskusi üle Eesti. Arvestades, et teenust osutatakse iga KOVi lapsele vastavalt vajadusele, siis teenuse osutamata ja arendamata jätmine mõjutaks kõiki piirkondi, st kokkuvõttes on tegevustel regionaalarengule positiivne mõju.

Võrdne kohtlemine, sealhulgas ligipääsetavus

Projektide elluviimisel on tagatud võrdõiguslikkus, sealhulgas ligipääsetavus. Tegevuste ettevalmistamisel ja rakendamisel arvestatakse, et sihtrühma kuuluvad lapsed on erineva erivajadusega, ja tagatakse, et ühtegi sihtrühma liiget ei diskrimineerita tema erivajaduse tõttu. Tegevuste kavandamisel ja elluviimisel võetakse arvesse laste erinevaid vajadusi ja huve. Loodavad teenuseüksused on vähemalt kõigi nelja peamise puudeliigiga inimestele ligipääsetavad.

Kokkuvõttes on tegevustel KLA teenuse saajate võrdsele kohtlemisele ja ligipääsetavusele oluline positiivne mõju.

Elu- ja looduskeskkond

Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH (ingl *do no significant harm* ehk ei kahjusta oluliselt) analüüs leidis, et rakenduskavaga ette nähtud sekkumistel ei ole hinnanguliselt olulist kahjulikku mõju DNSH printsiibi alusel.

TAT elluviimisel peab elluvijja jälgima ja tagama, et tegevused ei suurendaks negatiivseid keskkonnamõjusid, sealhulgas antakse kliimakindluse hinnang. Projektide elluviimisel ja uuringute tegemisel pööratakse keskkonnamõjude minimeerimisel tähelepanu materjalide säästlikule kasutamisele ja taaskasutamisele ning ökoloogilisele jalajäljele. Projektide elluviimiseks vajalike teenuste ja toodete hankimisel järgitakse keskkonnahoidlike riigihangete põhimõtteid.

Ehitustegevuses kasutatakse tänapäevaseid ehitusmaterjale ning valitakse ökonoomsed, ligipääsetavad ja keskkonnasäästlikud lahendused. Kõik vajalikud sündmused korraldatakse läbimõeldult tagamaks, et nendel osalemine oleks minimaalse ökoloogilise jalajäljega ehk järgides Keskkonnaministeeriumi koostatud keskkonnahoidlike sündmuste juhendis esitatud minimaalseid nõudeid ja soovitusi.

Kokkuvõttes ei ole tegevustel elu- ja looduskeskkonnale olulist kahjulikku mõju.

Andmekaitsealane mõjuhinnang

TAT ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

V Eelnõu kooskõla valikukriteeriumitega

TAT eelnõu vastab rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud üldistele valikukriteeriumitele kooskõlas ühendmääruse §-ga 7.

1. TAT kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele

TAT kooskõla valdkondlike arengukavadega ning panust rakenduskava erieesmärki ja meetme eesmärkidesse, sealhulgas projektide tulemuste ja mõju eeldatavat ulatust ning vajaduse korral väljundite ja tulemuste kestlikkust pärast projekti lõppu, on kirjeldatud TAT punktis 1 ning seletuskirja punktis 1 ja IV osas. Mõju rakenduskava erieesmärki ja meetme eesmärkidesse on näidatud ka TAT punktis 3 esitatud näitajaga ning seletuskirja punktis 3.

TAT elluviimine panustab meetme 21.4.1.2 tegevuste eesmärkide elluviimisesse, projekti edukas elluviimine panustab rakenduskavaga kooskõlas oleva sekkumise „Laste heaolu suurendav sotsiaaltaristu“ meetmete nimekirja väljundnäitaja „Arendatud taristud“ sihttaseme täitmisesse.

2. TAT põhjendus

TAT vajalikkuse põhjendus on välja toodud punktis 1 „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi eesmärkidega“. Arvestades, et kinnises lasteasutuses viibivate laste näol on tegemist väga keerulise sihtrühmaga, on oluline, et riigis tekiks vajalik kompetents nende laste toetamisel. Eesmärk on kujundada AS-ist Hoolekandeteenused vastav kompetentsikeskus, luues sidusus sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnaga ning tagades teenuse üleriigiline ühtlane ja ühetaoline kättesaadavus.

Planeeritud on likvideerida 34-kohaline institutsionaalne Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Valgejõe õppekeskuse hoone Tapal ning selle asemele rajada KLA teenuse osutamiseks kuni kuuekohalistest perepõhistest üksustest koosnevad kompetentsikeskused. Üks kompetentsikeskus jääb Lõuna-Eestis Kaagverre, teine Põhja-Eestis Tallinnasse.

Eestis puudub lastele, kes praegu on suunatud KLA teenust saama, kuid kes on tugevalt ennast kahjustava käitumisega ja keda tuleb abistada ka psühhiaatriakliinikus, sobiv keskkond meditsiinilise toega integreeritud MedKLA teenuse osutamiseks. Samuti on puudu spetsialiseeritud teenused alaealistele, kelle puhul standardne KLA teenus pole kõige sobilikum.

TAT-s ette nähtud tegevuste elluviimine aitab kaasa riigi eesmärkide saavutamisele, milleks on KLA teenuste parem tulem ja kättesaadavus.

Hoolimata sellest, et ühe kompetentsikeskuse täpne asukoht on täpsustamata, on projekti tegevuste ajakava realistlik ning projektis ette nähtud tegevused võimaldavad saavutada projekti eesmärgid ja planeeritud väljundid. Hiljemalt 2025. aasta I pooles tehakse lõplik valik Tallinnasse kavandatava teenuseüksuse asukoha osas, olles selle eelnevalt SoM-i, SKA, AS-i Hoolekandeteenused ja kohaliku omavalitsuse vahel läbi rääkinud.

3. Kuluefektiivsus

Planeeritud eelarve on esitatud TAT lisa 1. Eelarve planeerimisel lähtutakse varasematest kogemustest sama tüüpi kulude tegemisel ning vajaduse korral korrigeeritakse eelarvet. Eelarvest rohkem kui 85% moodustab ehitusmaksumus. Selle hindamiseks on muu hulgas kasutatud infot AS-i Hoolekandeteenused poolt perioodil 2014–2020 rajatud erihoolekandeteenuse kohtade maksumuse kohta. Samas pole otsesest võrdlust võimalik teha, kuna erinevad nii ehitusprojektid kui ka liitumistasud ja kinnistusesed kulud. Ka on ehitushinna muutuse prognoosimine mitme aasta pikkuses perioodis keeruline. Kui projekti elluviimine osutub eelarves prognoositust kallimaks, arvestades ELi toetuse piiratud vahendeid, finantseerib elluviija kallinemist omavahenditest. Projektijuhtimise kuluna on arvestatud ca 3% eelarvest, summa täpsustub riigihanke tulemusena. Ehitatava ja rekonstrueeritava taristu ülalpidamise kulud kaetakse elluviija omatuludest. Planeeritud eelarve on realistlik ja mõistlik ning elluviijal on suutlikkus tegevusi ellu viia.

4. Elluviija suutlikkus projekti ellu viia

AS Hoolekandeteenused TAT elluviijana omab pikaajalist struktuurfondidest rahastatud projektide elluviimise kogemust. Elluviijal on nii tehnilised ja juriidilised oskused kui ka varasem pikaajaline kogemuse ERFi projektide elluviimisel. Lisaks on tal suutlikkus tagada edasised hooldus- ja püsikulud. AS Hoolekandeteenused tegutseb Sotsiaalministeeriumi haldusalas ja põhineb 100% riigi kapitalil.

Elluviijal on kogemus riigihangete korraldamisel ning ta omab asutusesisest hankekorda. Elluviija tegevus on läbipaistev ja kontrollitav ning reguleeritud.

Näiteks on AS Hoolekandeteenused saanud perioodi 2014–2020 ERFi meetme tegevusest 2.5.1 „Erihoolekandeteenuste reorganiseerimine“ toetust järgmiste projektide elluviimiseks:

- „Võisiku Kodu reorganiseerimine (AS Hoolekandeteenused)“ toetus summas 1 912 900,00 eurot, sh RKF 286 935,00 eurot;
- „Erastvere Kodu reorganiseerimine (AS Hoolekandeteenused)“ toetus summas 2 520 549,57 eurot, sh RKF 378 082,57 eurot;
- „Tori Kodu reorganiseerimine“ toetus summas 2 098 200,00 eurot, sh RKF 314 730,00 eurot;
- „Koluvvere Kodu reorganiseerimine“ toetus summas 3 747 058,34 eurot, sh RKF 562 058,75 eurot;
- „Imastu Kool-kodu reorganiseerimine“ toetus summas 1 922 003,22 eurot, sh RKF 288 300,48 eurot;
- „Sõmera Kodu reorganiseerimine“ toetus summas 12 0hoolek 662,61 eurot, sh RKF 1 807 749,40 eurot;
- „Teenuseüksuse rajamine erivajadusega inimestele“ toetus summas 2 963 429,65 eurot, sh RKF 444 514,46 eurot;
- „Võisiku Kodu reorganiseerimine“ toetus summas 7 120 695,46 eurot, sh RKF 1 068 104,33 eurot.

5. Kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Kooskõla „Eesti 2035“ aluspõhimõtete ja sihtidega on hinnatud TAT punktis 1.1 ja seletuskirja IV osas.

VI TAT jõustumine

TAT jõustub üldises korras.

VII Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ja Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, e-posti teel Riigi Tugiteenuste Keskusele ning arvamuse avaldamiseks Sotsiaalkindlustusametile ja AS-le Hoolekandeteenused. Samuti edastatakse eelnõu EISi kaudu arvamuse avaldamiseks ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 rakenduskava seirekomisjonile ja Euroopa Komisjonile.

Lisad:

Lisa 1. Riskide hindamine

Lisa 2. Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-leht